

Foszlányban

Részlet a szerző Voltam c. emlékiratainak
5. Summa summarum című könyvéből

1. Kézenfekvő, hogy magunk is próbálkozzunk a szórványban élő magyarok tízparancsolatával:

I. Beilleszkedni igen, beolvadni nem!

II. Ne szégyellj anyanyelvedet.

III. Nemzeti ünnepeinket megtartsd.

IV. Tiszteld befogadó országod szokásait, végy át belőle mindent, amit jónak látsz és ismertes néped hagyományait.

V. Vegyes házasságban is beszélj gyermekeiddel anyanyelveden.

VI. Hároméves korától tanítsd anyanyelveden írni, olvasni gyerekeid.

VII. Keresd honfitársaidat. Szoktasd hozzátartozóidat rendszeres anyaországi látogatásra.

VIII. Kerüld a zagyvanyelvet. Havonként olvass legalább egy könyvet, hetenként írd legalább egy oldalt (levelet, naplót, stb.) – anyanyelveden.

IX. Rendszeresen hallgass anyanyelveden rádióműsort, nézz anyanyelvű tévét.

X. Imádkozz anyanyelveden.

2. Mindazok, akik elhagyták szülőföldjüket, számot vetettek az őket befogadó ország asszimiláló hatásával. Sokan engednek vagy ellenállnak ennek a hatásnak, önként lemondanak magyarságukról vagy búsmagyarkodnak, fejet hajtanak vagy lázadoznak sorsukkal szemben... De abban józan belátással mindnyájan egyetérthetünk, hogy nyelvünkben megmaradva, sajátos műveltségünket is fejlesztve kell utódainkat fölnevelnünk. Nemzetiségünk vállalásának szükségességét nem elegendő a ködös szent kötelességre való hivatkozással indokolnunk. A két- és többnyelvűségnek, a többkultúrájúságnak a nemzetiségi tudat jótékony és embert kiteljesítő hatása mellett ma már anyagiakban is számolható haszna van. A társadalmi létra bármelyik fokán álljunk, szükségünk van és lesz erre a többletre, és arra, hogy ez az érték nemcsak fiainkban és lányainkban, hanem unokáinkban is kamatozzék.

3. Mi lesz majd a nyugati magyarsággal? Ez is kultúrájától függ. Több olyan embert ismerek, aki negyven éve nyugaton él, de nyelvét nemcsak megtartotta, hanem kiművelte. Olvasással, írással. És nemcsak a szórványokból nyugati szórványba érkezők közül valók ők, akikben nem tudom miért, de erősebb a nemzetükhöz való ragaszkodás, mint másokban, hanem anyaországiak is vannak közöttük szép számmal. Ők nem a megalázó kisebbségből jöttek az emberséges kisebbségbe, ők általában csupáncsak jómódú polgárok akartak lenni, és szerencsével azzá is váltak. A magamfajtába mélyen benne maradt az elődöktől örökölt körömszakadtáig folytatott ellenállás a beolvadás ellen. Ez is egy olyan energia, ami többletként

nagyobb munkabírást, szorgalmat fejleszthet bennünk a mindnyájunkat környékező eltompulás ellen.

4. Jót cselekszik az, aki a világba szerteszét kalandozó magyarokat gondolatok köré csoportosítva összegyűjti, együttgondolkodásra készíti. A magyarok sikereinek előszámlálása mögött, ha a gyűjteményes ember nem is akarja, kivillan önmagukkal való küzdelmeiknek a színe, a szaga, és titkolva is kiderül, hogy a vándorbot nem a legjobb támaszték és a hazát keresés a világban nem éppen sétalovaglás. És az önmagunkban járt utat nemcsak bölcsességgel mérjük, hanem idegrángató fájdalommal, üres lélekbemarkolásokkal, lemondással és sírig tartó fészkelődésekkel, mint amikor valaki nem a neki való készruhát hordja, és sehogy sem érzi jól magát benne.

5. Építkeznünk kell egyszer már végre, sokat próbált őseink fiaskói ellenére: legalulról fölfelé. A nyugati magyarság nincs nagyobb veszélyben, mint az erdélyi vagy az anyaországi, de veszélyben van, ha a haza lemond róluk. A fergeteges civilizáció jóvoltából csökkentek és gyakorlatilag megszűnnek a lehetséges emberi kapcsolatok közötti távolságok. És hiszem, hogy lehetőségek ezek a kapcsolatok. Ha a magyarság megmarad otthon, a nyugati magyarság is felvirágzik, és magára talál nemzet éltetésében. A zsidóság is megmaradt és pompázik világszerte. Az ész teremti a reményt.

6. Holnap már nem a határain belül feltérképezhető területtel mérjük egy-egy ország nagyságát, hanem a tudással és a jelenléttel a világ meghatározó dolgaiban. Az kellene hogy Nagy- Magyarország egykori, túlfűtöttségünkben még itt-ott észlelhető nacionalista vágyképe, holnapra alakuljon át bennünk a más nemzeteket semmiben sem sértő, nemes, emberséges küzdelemben, az egész világra kiterjedő honfoglalássá, hogy a felgyorsult egyetemesség következtében mindenütt otthon legyünk benne.

7. A meglévő szervezkedések minőségén kell változtatnunk, azokat kiteljesítenünk kell, a mindannyiunktól elfogadott közös cél szemmel tartásával. A lehetetlenségig lecsupaszítva, múltunktól, politikától, önazonosságunktól és magyarságérzésünktől is megfosztva: van olyan célunk, amely közösségkialakításra ösztönöz. Nehezen hihető, hogy a külföldön élő magyarok közül többen is, az általunk leírt módon elnemzetlenedtek volna. Helyzetük eltűlése csakis arra jó, hogy valamiféle magot találjunk – ha parányi is –, ami összeköt. A magyar szervezkedés megújításának szükségszerűségét ezzel együtt, a régóta esedékes magyar összefogás követeli. Az egyesült Európa összetartó, hagyományait felmutató és éltető magyarságot kíván. Ehhez pedig a szélrózsa minden irányába szétszórt magyarság korszerű szervezkedése szükséges.

8. Képzelnünk el egy olyan szervezetet, amelynek legfőbb célja nem a más csoportosulásokkal folytatott küzdelem, hanem a tagság maga. Évszázada újra és újra megfogalmazott igény például a magyar társadalmat tudatos nemzeté alakító közszellem kialakítása, az eddigieknél gondolkodóbb, felelősségteljesebb, a jövőt tisztában látó, magyarabb ember kialakítása és folyamatos nevelése. Minden valamirevaló kezdetkor törvényszerűen felvetődik ennek halaszthatatlan szükségessége, a különféle szervezetek szabályzatában megtaláljuk ennek legalább

nagy általánosságban megfogalmazott tételeit. Szervezeteink hallgatólagosan erre építik tevékenységüket, de a gyakorlatban megelégszenek a sokféle külsőségekkel, a látszattevékenységgel és a látszatedemokratizmussal. A szervezetekben rövid idő alatt különféle szintek alakulnak ki, és az „emeletek” között többnyire csak a választások idején működik némely dőcögő lift. Miközben a felső „emeleten” tartózkodó vezetőség lázas igyekezettel, látványos külsőségek vadászatával igyekszik hatalmát minél tovább meghosszabbítani, az „alagsorban” magára hagyott, némaságra, tétlenségre kárhozott tagtság elkedvetlenedik, lemorzsolódik. Példát erre az ország vezetésére igényt tartó különféle pártok háza táján bárhol találunk. A társadalom önszerveződése segít ezen a bajon. De a tudatos nemzetnevelés, és különösen a kisebbségi léttel küzdő magyarság megtartása ennél többet, valóságos tevékenységet követel elsősorban az alapszinten. Mindenekelőtt az „alagsorban”. Ahhoz, hogy megmaradhassunk, olyan emberi kapcsolatokat teremtő, és állandósító szervezkedésre van szükségünk, amely nem politikai, hanem nemzetművelő, és ezen belül nyelvművelő szándékú. Olyan szervezeti életforma kialakításán kell munkálkodnunk, amely mindnyájunk közös célját kívánja az eddigieknél tudatosabban és eredményesebben úgy elérni, hogy nem ad okot semmiféle széthúzásra, hanem mindenirányúan összetartozásunkat erősíti.

9. A magyar egyházak megmaradásunk nyilvánvaló bástyái. Megmaradásunk csataterén pedig elsősorban nyelvünkért küzdünk. Néhány esztendeje rádióban, tévében és a napilapokban, de még a hivatalokban és különféle politikai szervezetekben is tapasztalhatjuk, hogy folyamatosan nő a nyelvtisztítás igénye. A felgyorsult civilizáció, a felgyorsult tudományok idegen szavak záporát zúdítják reánk, „deákos” nyelvünkben egyre több az angol kifejezés, amelyeket magyarosítva, ragokkal, toldalékokkal ellátva gyarapítjuk azt a sajátos zagyvanyelvet, amit csak kevesen értenek. Az idegen nyelvet majmolók nyelvért nem érti az idegen, és nem érti a magyarok többsége sem.

10. Nyelvtisztító szolgálatunk egyházi kiterjesztése magától érthető feladat. A magyar református lelki gondozó szolgálat egész története, az európai szórványban végzett kitartó és eredményes munkája pedig különösen azt bizonyítja, hogy lelkipásztoraink mindig is nyelvünkben éltették hitünket. És éltették ilyenformán nemzetünket is. Lelkipásztoraink a szép magyar beszéd bajnokai, a gyülekezetek megtartó erejét csakis úgy terjeszthetik még inkább ki híveik körében és a különféle más felekezeti vagy felekezeten kívüli, szórványban élő magyarokra, ha mindig tiszta - és helyes magyarsággal szólnak. (Az egyházakban meghonosodott latin nyelvhasználat ma már és a jövőben egyre inkább elkülönítő, némileg kizáró jellegű, a beavatottak nyelve, amely akadályozhatja az egyházközösségek szükséges nyitottságát. Ha nemcsak a hívek értik, hanem anyanyelvünkben megmutatkozó mélységben az egyházközösségeken kívüliek is tudják a confessio, az eklézsia, a diakonia, a diakoniai, a diakonikus, a diakonissza, a fakultás, a konvent, a misszió, a missziói, a misszionárius, az ökumenia, az ökumenikus, az ökumeniai, a presbiter, a peregrinus, a pásztoráció, a traktatus, a Testamentum stb. jelentését, a jobb megértés szárnyain nyilvánvalóan közelebb kerülhetnek a prédikációk – a szentbeszédek, az igehirdetések – mondandójához is.)

11. Gondoljunk csupán legnagyobb közös feladatunkra, anyanyelvünk

továbbéltetésének szent kötelességére. Arra, hogy megfellebbezhetetlen törvénynek ismerjük el, és belenyugszunk a határon túl élő magyarok második-harmadik nemzedékének nyelvvesztésére. Valóban ne lenne ellenszere?! Most, amikor a magyar rádióadásokat a világháló segítségével hallgathatjuk, és Európa után nemsokára Amerikában is nézhetünk magyar tévéadást, villámpostánkon bármilyen magyarul megfogalmazott hír, hagyományőrző anyag, nevelési tanács, irodalom, kép és hang pillanatok alatt birtokunkba jut. Az új évezreddel új szakasz kezdődött a nemzetnevelésben is. Magyarságunk megőrzése egyre inkább nem fogcsikorgató nehézségek között zajlik, a civilizációs szintünk emelkedésével saját elhatározásunk és kitaró munkálkodásunk függvénye. Mindez nem sokat ér családépítés nélkül. Nemcsak a valóságos magyar családokat szükséges erősíteni, hanem a családiás kisközösségeket is, amelyekben nyelvünkkel együtt élettapasztalatainkat, magyarságtudatunkat is stafétabotként átadhatjuk az utánunk következőknek.

12. A munkát megszámlálásunkkal kezdenénk. Az anyaország népszámlálása magától értetődően kínálta ezt a feladatot. Hallottunk ilyen fogadkozásokról, kezdeményezésekről. Eredménytelenségük mutatja, hogy külföldön ehhez lakóhelyenként, utcánként, városenként, országrészenként és országosan is összefogás szükséges. Nem elég elővenni a magyar szervezetek összeírásait, nem elég kijegyzetelni a telefonkönyveket. Széles körű kutatásba kellene kezdenünk. És ez az „alagsorokat” is megmozdító munka lehetne a tízes szervezetek kialakításához vezető első lépés. Ez az összeírás abban is hasonlíthatna az otthoni népszámláláshoz, hogy személyes kapcsolatfelvételt jelentene. Ha esztendeig tartana, akkor is megérné.

13. A cselekvő ember erejét folyamatosan megfeszítve az újat keresi – és mindegyre felfedezni véli ezt – jóakarátú ismétléseiben. Ez már nem a megváltoztathatatlanak hitt hittanok bizonyítás nélküli elfogadásából fakad, hanem az emberi agy korlátozottságából. Az új gondolat kikristályosodásához mérhetetlen befogadóképes, számítógéppel megtöltött agyra van szükségünk. Lesz ilyen, és akkor a mai „kisiparos” gondolkodásról áttérhetünk a valóban alkotó gondolkodásra, amikor az „úgy gondolom” nem üresjáratú kifejezés lesz, hanem valóban igaz, új gondolathirdetés. De ehhez már most át kell értékelnünk szavaink értelmét és valóságtartalmát. Az emberiség mögött maradt évezredek során hányszor volt szükséges a szemléletváltás világunkról és a világról általában? Képzelményeinket tudományos felismeréssel igazoltuk vagy elvetettük. Mindenféle jelzések és jelek mutatják, hogy a következő évezredben gondolatközelségbe kerül az a „nagyakarítás”, amelyet az élet továbbgondolhatóságának céljából kell elvégeznünk. Ugrás lesz ez, amit gyökeres másként gondolkodás nélkül el nem végezhetünk.

14. Ha valamire jó volt a népszavazás, arra bizonyosan jó, hogy tudjuk, ott hányan vannak igaz barátaink. A nyolcmillióból mindössze másfél millió. Egy nyugati lap azóta a magyarokat három csoportra osztja: *Igen-magyarok, Nem-magyarok és sunyi magyarok*. És a számok nem hazudnak! „*Nézem szégyenrel, bánattal, / Magyar bánó magyar aggyal*” – mormoljuk költőnkkel, a mi Adyunkkal. De tegyünk, szívünk fájdalmát sem titkolva, időnként egy-egy sétát ott a túloldalon. És szóljunk fennhangon ismét a költővel. „*Én seregem és én népem, / Szeretlek én*

mindenképpen”. Higgyük, hogy minden ilyen sétánk nem lesz hiábavaló.

15. Az ember örökösen egy kis melegségre vágyik. „*Hol a boldogság mostanában...*” Kint a tél végzi szokásos munkáját. Behúzódnak. Időnként önmagunkba. És didergünk ott is, ahogyan eddigi tudományunk szerint megnevezni szoktuk – a lelkünkben. Fázunk, ha nem merünk szembenézni önmagunkkal. Magunknak kell eldöntenünk, kik vagyunk, honnan jöttünk, mit akarunk. E nélkül hideg minden gondolatunk, tessék-lássék akarásunk, rideg a tettünk. Mindenben átsüt önazonosságunk, amit gyakrabban azért neveznek identitástudatnak, mert keresése világjelenség. Jövőt építeni a múlt megtagadásával lehetetlen. Erdélyben ezt nem kell magyarázni. Itt a kettős vagy több identitástudat helyén van a lelkekben. És feltehetően éppen ettől bennünk, ott egészen mélyen, sohasem pislákol, hanem egyenletes békés lánggal ég emberségünk örök tüze.

16. A családnevek sokféle jelentések hordozói. Egyik jelentésével, a másik a mai ember számára érthetlenségével tűnik ki. A történelem során a nevek a viselőik által valamiért óhajtott, máskor a rájuk erőszakolt változtatások jeleit hordják magukon. A magyar nyelv története című egyetemi tankönyvben Benkő Loránd azt írja, hogy a tulajdonnevek nem lehet értelmezni, ebben különböznek közszeveiktől, de mindeniknek van az idők folyamán változó hangulati velejárója. Ha könnyűszerrel számos tulajdonnév magyar eredetűre következtethetünk, ez azért van, mert ma is élő magyar közszevekből sarjadtak. Az idők folyamán rengeteg idegen eredetű földrajzi- és személynevekkel gazdagodtunk, amelyeket készen kaptunk, amelyeket nem értünk, csak alkalmazzuk. Keresztneveink nagyobb része ilyen. Amikor államalapításunkról beszélünk, nem feledkezhetünk meg arról, hogy ez anyanyelvünk visszaszorításával járt. Magyar személynevekről Konsztantinosz császár tudósít a 10. század közepéről. Az általa feljegyzett Árpád-kori nevek között sok a török eredetű. A kereszténység felvételével az egyházi eredetű személynevek visszaszorították az ősi magyar nevek használatát, a keresztységben mindenki latin nevet kapott. A befogadott idegenekkel elszaporodtak a számunkra jelentés nélküli nevek. A magyar névadás egyetlen nevet ismert, amit viselője valamely tulajdonságáról vagy életkörülményeivel összefüggően kapott. Ez a név nem öröklődött. A később kialakult családnevekben, majd a ragadványnevek terjedésében leljük ennek a szokásnak egyféle folytatását. A 13. századtól kezdve a világi és az egyházi névadás egységbe olvadt. A családnevek a „dictus” kapcsolással, a „filius”, a „fia” használatával vagy a származás vagy a birtok helyét jelölő névnek a „de”-vel való közbevetésével kapcsolódtak a keresztnévhez. A 17-18. században, még mindig a latin írásbeliség alapján, divatban voltak az „alias”-nevek, amikor a család- és a keresztnévhez harmadik névként ragadványnevet ragasztottak. A 19. században mesterségesen magyarosították nevüket az idegen eredetű személyek. Innen a hazafiasnak látszó álromantika jegyében született ss-sel, ff-fel, -vári, -falvi, -földi, -kuti, -fi, -y stb. végződésű és Szent- előtaggal feltűnően „csinált” nevek. Erőszakoltságuk ellenére ezek javára írható, hogy ma is érthetőek. Az utóbbi időkben elterjedt „ősmagyar” neveink jelentését is csupán névszótáraink segítségével tisztázhatjuk.

17. Elmondhatjuk, hogy még azok a személyneveink is, amelyek értelmezhetetlenek, hangulatukban őrzik a magyar eredetet. Csakhogy a magyar

nevek száma hovatovább csökkenni látszik. Nincs erre statisztikai adat, de nézzünk bele a telefonkönyvbe, figyeljük meg egy-egy tévéműsor záró névsorát: meglepően sok az idegen nevű magyar. A mostanában kedvelt keresztnemek többsége nem magyar. Kapcsolatban van ezzel burjánzó zagyvanyelvűségünk? Sejttem, hogy szoros kapcsolatban. Amikor a magyar tudományos embert ismételtlen figyelmeztetnie kell a riportnernek a tévében, hogy fordítsa magyarra a szót. Amikor a szakkönyvben hemzsegnek az olyan mondatok, amelyekben a magyar szót már csak töltelékként használja a szerző. Amikor az istentiszteleten a latin szavak kerülnek előtérbe. Amikor a latin szavakkal teletűzdel beszédűről kiderül, hogy nem tud latinul. Amikor az üzleti életben és a számítógépes világban az angol nyelvet beszélők közül is csak a beavatottak értik mi micsoda. Amikor az angol sem érti kifacsart magyar-angol zagyvanyelvünket. Amikor az ifjúság nyelvében játékos szóalkotás céljából csupa angol eredetű szót használnak. Amikor idegen nyelvekből tükörfordítással kierőszakolt szavakat hangoztatunk. Amikor a keresztlevelekben csupa Erika, Rita, Bernadett, Krisztina, Renáta, Bea, Jony, Roland, Frank, Mikael, Jimmy, Antoni, Bernárd, Cristián, Cristoph, Harald, Manfréd és sok már sokszor kifacsart, se nem idegen, se nem magyar név szerepel. Úgy tűnik, hogy idegen nevű magyarjaink mindig is könnyűszerrel keverték a divatos idegen szavakat a magyar szavakkal. Aki zavarban van érthetetlen idegen neve miatt, könnyebben enged a kevertnyelvűségnek, tudat alatt talán kevésbé ragaszkodik ahhoz, hogy tiszta magyarsággal fejezze ki magát. Ez a feltételezés nem biztos, hogy igaz. Azért, mert bizonyíthatatlan. És azért is, mert rossz irányba vezetne.

18. A nevek eredetét firtatva óhatatlanul felvetődik a Ki a magyar? kérdés. És példák hosszú sorával sem cáfolhatnánk, hogy idegen nevű vagy akár idegen beszédű nagy embereink, akik a magyarság legjobbjai közé tartoznak, bár nem magyar származásúak, de magyarok. Számptalan ilyen példát más nemzetek történelméből, irodalmából, jelenéből is idézhetnénk. A számunkra talán legismertebbet említtem Petőfi és Eminescu példájával. Mindketten -vics végződésű családnevet örökölték. Lehetek volna Petrovics és Eminovics néven más nemzet fiai. De olyan hazában születtek, olyan műveltségen cseperedtek, olyan nyelven szóltak, amelyen aztán világhíresen nagyot alkottak. És hogy csak kapásból vett nevekkkel folytassam: Janus Pannonius magyarságáról szólva, ellentétes példaként Oláh Miklós oláhságát erőltethetjük-e? Közismertek, akiknek a nevét álmaimban is őrzi tiszteletem: Heltai Gáspár (Caspar von Heltau), Dávid Ferenc (Hertel), Kós Károly (Kosch), Karácsonyi Benő (Klärmann), Balogh Edgár (Kessler), Örkény István (Österreich) ... És a magyar ügyekért halt vértanúink, az aradi tizenhármak többsége, tudományos embereink, magyar származású Nobel-díjasaink, neves feltalálóink, orvosaink, közembereink, barátaink, ismerősöseink nem magyar neve. Nem kívánom felsorolhatatlanul hosszú névsorral bizonyítani azt, hogy csupán nevünkkel, akármennyire ősi és magyar is az, nem feltétlenül bizonyíthatjuk magyarságunkat. De azt sem állíthatom, hogy családfánk törzséről örökölt nevünk nem jelent valami olyan értéket, amelyhez hasonlót a mostanában régmúltunkra is fényt derítő génjeink hordoznak magukban. Végül is nemcsak akaratumk, vállalásunk, és az érzelmeinkből sugalló hovatarozás határozza meg nemzetiségünket, hanem eredetünk is. Amelyet a történelem során összekuszált, erőltetett vagy félelemből önként vállalt, a legtöbb esetben kibogozhatatlan névváltoztatásokkal megnyugtatóan nem bizonyíthatunk? (A kérdés a külhoni

magyarságnak kedvezményeket ígérő törvény készítőinek is szeget ütött a fejébe. Végül is azt tartják célszerűnek, ha a magyar magyarnak vallja magát, de igazolja ezt azzal, hogy beszéli nyelvünket. És a vallása is lehet egyik bizonyítéka. Nevünk is lehet bizonyító, de az idegen nevének magyarságát sem kérdőjelezhetjük meg.) Azt hiszem, nem erre jók a névvizsgálatok, a beszédes nevek világosságát nélkülöző idegen nevek fölötti téblábolás. Hanem mire?

19. Nem tudom milyen érzés idegen névvel magyarnak lenni. Azt sem tudom, milyen lelki sérülést okoz egyik-másik névváltoztatás vagy valamely értelmetlen név öröklése. De a nyilvánvalóan más nevű és más nemzetiségű ősök leszármazottainak olykor túlfutott magyarsága mellbevágóan érint. Amikor magamat képelem a helyükbe: feszengek. És őseimet siratnám. Azt, hogy milyen sanyarú sorsuk volt, amikor nemzetiségüket és anyanyelvüket feladták. Mert ugye, azt prédikáljuk az utánunk jövőknek, hogy a világ bármely sarkában légy, a magyar nyelvet el ne feledd, nevedet megőrizd. És a hozzánk települtektől, a messziről jött idegen évszázada velünk együtt élő fiaitól szívesen vesszük a maguk önfeladását? Nem jól van ez így. Sántító a gondolat. A Nagy-Románia bűvöletében élők évszázada sietős változtatásokkal kívánják növelni a lakosság számával együtt a román nemzetiségük számát is. Elcsodálkoztam, amikor évtizedekkel ezelőtt a megújított személyi igazolványokba, a magukat cigánynak nevezők nemzetiségi rovatában *rom* megjegyzést olvashattam. Ez már csak kétbetűnyi távolságra volt a többségi nemzetet képviselő polgárok jelölésétől. És így egy kalap alá lehetett venni a magyar-, az oláh-, és más cigányokat. De egy a kényszer, és más a mindent feladó belenyugvás a kivédhetetlenbe. Otthon vagyok a tasnádi Buchmüller és Bendel családokban. Könyvmolnárnak és Pántlikásnak fordítom tréfálkozva olykor a nevük. Magyarok. Nem tudnak németül, magyar a műveltségük, az érzelmük. A nevüket nem adták fel, nem változtatták. Nincs közöttük egyetlen tudathasadásos ember sem: romániai sváb magyaroknak vallják maguk. Őseiktől néhány magyarul is jól hangzó német szót örököltek és a sertésszonka utánozhatatlanul nagyszerű pácolásának receptjét. Így, csendes magyarságtudatukkal együtt tiszteltem őket. A második világháború végén német eredetükért férfiak és nők, házastársak egymástól elszakítva évekig robotoltak orosz földön. Nem a nyelvükért, nem a műveltségükért, nem az erősen megcsappant hagyományaikért – a nevükért szenvedtek annyi sok megaláztatást.

20. Megisméltódhét a 19. századi mesterséges névalakítás divatja? Elképzelhető. Most már nem csupán a származást fitogtató egykori korszellem kívánalmaként, amely az ízléselgyűlöletig pöffeszkedő magyarkodással és kivagyiskodással társult, hanem a nyelvi kifejezés mindig is folyamatos önjútasaként, és a nemrég új erővel indult, örvendetesen terebélyesedő nyelvtisztító visszamagyarításunk tartozékaként. Valóban a Bessenyei Györggyel, Geleji Katona Istvánnal, Kazinczyval, Kölcseyvel, Szemerével, Vörösmartyval folytatódó, Petőfivel, Arannyal és másokkal kiteljesedő nyelvújítás mozgalmanak máig érő valamilyen folytatását éljük? Hasznos volna. De nyelvészeink véleménye szerint nem kerülhet sor a híres nyelvújító mozgalom hatásához mérhető változtatásokra. Még akkor sem, ha a tulajdonnevek esetében – valós és nem valótlán, csupán képzelt – értékeink megőrzésének idejét éljük. Mert az ilyen változtatásokra csak az „idők szava”, csak valamilyen érdek teszi képessé az embert. Gondoljunk csak a Bajor Andor-i figurára, a közelmúltban folytatott

névváltoztatások gyakorlatára, a Renner-Rónai-Rădulescu-Renner-félék hányattott sorsára. Vagy a Moldvában felvett román névvel Székelyföldre vándorolt erdélyi örmények kényszerű névváltoztatásaira. (Cap de bou = ökörfej – Kabdebó, Patrubani = négy bani (román aprópénz) – Patrubány, Dai bucat = adj darabot – Dajbukát stb.) Akkor nemcsak létezésük minősége függött a helyiekhez való gyors és önkéntes hasonulástól, hanem olykor az életük. A sokszor ismétlődő történelem ezek után nem szülhet már ilyen retteneteket. Úgy tetszik, olyan időket élünk, amikor mindnyájan vállalhatjuk az őseinktől örökölt nevünk. Ha pedig úgy adódott: ennek kettősségét is. És a gyakori váltásokban bekövetkezett többszöri változtatásokat is. Génjeinket nem kell vállalnunk. Ezek vizsgálata megcáfolhatatlanul bizonyíthatja eredetünket. A nevünket azonban vállalnunk kell. Ezt sugallja nemzetiségünktől független emberi becsületünk.

21. Budapest alakulásakor a lakosság hatvannégy százaléka tudott írni-olvasni. Ahogyan emelkedett az írástudók száma, úgy emelkedhetett azok száma, akik magyar oktatásban részesültek. De a magyar műveltség és a hazafiasság általában is terebélyesedő érzésével százezrek, a hatalom által megkövetelt időnkénti hűségnyilatkozataik után sem tagadták meg ősi nevüket, származásukat. A magyar történelemben sűrűn előfordulnak olyan időszakok, amikor a németes név előnyt jelentett. A névváltoztató zsidók a monarchia idején, a magyarnál olcsóbban vásárolhattak maguknak német nevet. Valószínűleg többen voltak olyanok, akik nem fitogtatták eredetüket, nem kérkedtek származásukkal, ha szükség volt rá, titkolták eredeti nemzetiségüket, és a magyar írásmód szerint módosították családnevüket. Azt hiszem eljött az ideje annak, hogy visszakapják saját, eddig titkolt eredetükből táplálkozó büszkeségük érzését. Mert bebizonyosodott, hogy éppen olyan jó magyar, a német-magyar, a zsidó-magyar, az örmény-magyar, a lengyel-magyar, a szlovák-magyar és a román-magyar, mint a magyar-magyar. Sok esetben a vegyes családokból származók valamiféle őszinte kényszer hatására magyarabbaknak akarnak mutatkozni, mint a többségi nemzet fiai. Így van ez más országokban is. Őseink nyílt vállalása ma szabadságigényünk része, természetes jogunk. Felvilágosult államban ennek nincs akadálya. (Az Egyesült Államokban magam is láttam, hogy ki-ki kitűzhetette a maga nemzete zászlaját háza elé. Nevemet szülővárosom hivatalaiban, a lakosok névsorában, telefonkönyvben stb. helyesen sohasem írták. Svédországban a svéd nyelvben nem található ékezeteket is pontosan kiteszik.) A magától értetődő keveredés arányában az érzelmileg vállalt és megfontolt nemzeti hovatartozás őszinteségében sincs miért kételkednünk.

22. A tiszta magyar nyelv megnevezésének mintájára nem használhatjuk a tiszta magyar kifejezést a személyek jelzőjeként. Mert ilyen nincs is. Keveredésünk akkor is nyilvánvaló, ha ősi magyar nevet viselünk. A mi családunkban például nagyanyai ágon Barthák, anyai ágon Királyok sorakoznak. Megtartottuk nevünk ősi írásmódját a Taar, és a Tarr nevektől megkülönböztethetően, úgy, ahogy 1453-ban az első kolozsvári népszámláláskor azt a német nevek mellett a Kis, Nagy, Fekete, Veres, Fodor, Fejér, Szőke, Kövér, Nagylábó, Segges, Vak és Jó mellett feljegyezték. De azt hogy az ezerhatszázas évek elején, az egyik valószínű ökömet, a kolozsi főbíró, miért jegyezték fel Thar András néven — nem tudhatom. Az viszont bizonyítható, hogy feleségem révén, aki lánykorában Paizs volt, anyjának családi bonyodalmai folytán román és zsidó, lányom házasságából pedig dán és svéd vér csörgedez svéd-

magyar utódaimban. Akárhogyan is volt, a nevem adta hovatartozás jó érzéssel tölt el, amit azért igyekszem palástolni, mert nem szeretem a kivagyiskodókat. Az ember nem annyi, amennyi, hanem csak annyi, amennyi tőle kitelik — idézem szabadon másik kedvenc írómat, aki a véletlen folytán egy Pest környéki helység nevét viseli, miután ősei valamikor osztrákosra változtatták a nevüket. Az sem éppen hétköznapi, hogy Tar fia Koppány őse vagy legalább névrokona vagyok, és hogy fiam nevében a hagyományainkat őrző vezér neve, ezer év után, család- és kereszteleetlen nevével együtt újra előfordulhatott. Nem akarták bejegyezni a néptanácsnál, a román tisztviselő főlénken megsúgta, hogy csak bajt okozok vele. A sors kegyetlensége, hogy fiamat, egyetemi hallgatóként, máig tisztázatlan körülmények között, kötelező katonasága idején érte az értelmetlen halál. Azóta Pokoljáró Tar Lőrinc figyelmeztet szenvedéseinkre. Családnvünk arra is jó, hogy elődeink megpróbáltatásaiból erőt nyerjünk, példájukból tanuljunk.

23. Magyarország nem magyar! – ezzel a képtelennek tűnő felkiáltással szoltam annak a kitörölhetetlenül ma is belénk nyilálló népszavazás előtt írott buzdításomban, amelynek befejezésében a borulató Vörösmarty józanságát idéztem: „Az nem lehet...” Meghökkenőnek szánt okfejtésemben csupa olyan dolgot említettem, amelyekből sötét következtetésem eredői sejlettek. Ezek nagy részét szüleim, rokonaim, ismerőseim anyaországi tapasztalataiból merítettem. Őket idézve vallom ma is, hogy mi, a Magyarország határain kívülre szakadtak, nem értjük a minden időben a szent haza kebelén nevelkedetteket. Nem értjük kivagyiságukat, marakodó természetüket, pökhendiségüket, hagyománytalanságukat, nemzeti tudatuk törpeségét, az azonos nyelvet beszélők családjába tartozás melegségének, a magyarság hagyományaihoz tartozó vendégszeretetének hiányát, az állandósult tülekedést, az anyagiak utáni mérhetetlen harácsolást, a mindenféle gáncsoskodást, az irigység és cselszövések burjánzását. Nem értjük, ha magyarázunk is. Ha az elszenvedett fél évszázad nemzetlenítő politikájának rovására írjuk mindezt, akkor sem. Amikor hajdanán, Budapest telefonkönyvét olvastam, hasonló érzés kerülgetett, s gyömszöltem magamba vissza a csodálkozást, miszerint első királyunk intelmét nemcsak megfogadtuk, hanem bőven túl is teljesítettük.

24. A „tisza” nemzet gyászos fogalma a legutóbbi viláégés után elavult, korszerűtlen, csaknem szégyenteljes. Magyar őseink csak egy névelemet viseltek, amely szoros kapcsolatban volt a jelölt személy jellemző jegyeivel, külső vagy belső tulajdonságaival, életkörülményeivel. Nevük nem öröklődött, hordozójának halálával megszűnt. Feltehetően tudták egymásról, hogy ki kinek a fia, és hogy milyen nemzetségből származik, de a mai értelemben vett nemzetiséget még nem ismerhették, tehát nem is jelölte ezt a nevük. Vajon milyen érzés lehetett a magyarul érthető Vajk nevet kiszoríttatni az Istvánnal. Az erőszakolt névváltoztatás valószínűleg több évtizedig eltartott. Aba Sámuel példája mutatja, hogy a világi és a családi nevet együtt is használták őseink. Nem hiszem, hogy rövid ezer év alatt megváltoztunk volna a hagyományokhoz való makacs ragaszkodásunkban. Mostanában pedig gyökereink vizsgálatát szorgalmazza minden gondolkodó.